

บทความวิชาการเรื่อง อุดมศึกษาไทยในอาเซียน รูปแบบ แนวโน้ม และทิศทางการปรับตัวในอนาคต

กุลธิดา สิงห์สี *

บทคัดย่อ

การเปิดประชาคมอาเซียนในปี 2558 ที่จะถึงนี้ส่งผลให้เห็นถึงผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงที่อาจจะเกิดขึ้นทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การศึกษาก็เป็นส่วนหนึ่งที่มีความสำคัญที่อาเซียนให้ความสนใจและบัญญัติไว้ในกฎบัตรอาเซียนในฐานะที่การศึกษาเป็นหลักพื้นฐานของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และการพัฒนาประเทศ ดังนั้น การพัฒนาการศึกษาเพื่อเตรียมการรองรับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น จึงเป็นสิ่งที่ทุกประเทศให้ความสำคัญ โดยเฉพาะการศึกษาในระดับอุดมศึกษาซึ่งถือว่าเป็นหน่วยการศึกษาแรกที่จะได้รับผลกระทบจากการเปิดประชาคมอาเซียนมากที่สุด ทั้งในด้านการกิจกรรมการแลกเปลี่ยนบุคลากร นักศึกษา อาจารย์ การเปิดเสรีทางการศึกษาที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ดังนั้นการเตรียมพร้อมของสถานศึกษาไทยทั้งในด้านของนักศึกษา อาจารย์ บุคลากรจึงเป็นสิ่งสำคัญในการเตรียมความพร้อมด้านทักษะภาษา ทักษะการทำงาน เพื่อพัฒนานักศึกษาที่มีคุณภาพออกสู่การแข่งขันในตลาดแรงงานอาเซียน การพัฒนาบุคลากรด้านการศึกษาให้มีความรู้ความเชี่ยวชาญการปรับปรุงหลักสูตรการเรียนการสอนเพื่อรองรับการเปิดเสรีทางการศึกษาและการเปิดเสรีด้านการเคลื่อนย้ายอาชีพในอนาคต

คำสำคัญ : การศึกษา, อาเซียน, อุดมศึกษา

* นักศึกษาหลักสูตรคุุณภัฒินิต สาขาวิชานโยบายสาธารณะและการบริหารจัดการภาครัฐ, มหาวิทยาลัยมหิดล

Thailand's Higher education in Asian community : Modes of learning, trends and future adaptation

Kultida singsi*

Abstract

The AEC integration in the year 2015 will effect changes in economics, social, politic, and especially education that be written in AEC Blueprint because education is the basic of human capital development and growth of the nations. Therefore education must be improved in all nation members to meet AEC requirement, especially higher education that will be affected the most from the integration. Students, professors, officers must prepare themselves with English skills, working skill to compete in the Asian labor market. Education officers should be skillfully, the course syllabus also be adapted to support AEC operation and labor mobility in the near future.

Keywords : Education, Asians, higher education

* Student in Doctoral of Public Administration Program in Public Policy and Public Management, Mahidol University.

ความสำคัญและที่มาของการศึกษาในอาเซียน

สมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (The Association of South East Asian Nations : ASEAN) ก่อตั้งขึ้นตามปฏิญญากรุงเทพฯ (Bangkok Declaration) เมื่อวันที่ 8 สิงหาคม พ.ศ. 2510 โดยมีประเทศผู้ก่อตั้งแรกเริ่ม 5 ประเทศ คือ อินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ และไทย ปัจจุบันมีสมาชิกทั้งหมด 10 ประเทศ และเป็นกลุ่มเศรษฐกิจภูมิภาคขนาดใหญ่ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มีประชากรรวมกันเกือบ 500 ล้านคน ซึ่งนับแต่อดีตจนถึงปัจจุบันมีการประชุมสุดยอดอาเซียนมาทั้งหมดแล้ว 15 ครั้ง โดยผู้นำประเทศสมาชิกอาเซียนได้ตกลงกันที่จะจัดตั้งประชาคมอาเซียน (ASEAN Community) ซึ่งประกอบด้วย 3 เสาหลัก คือ 1) ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (Asean Economic Community : AEC) 2) ประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (socio-cultural pillar) และ 3) ประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน (political and security pillar) สำหรับการประชุมครั้งที่มีความสำคัญมากที่สุดของอาเซียนคือการประชุมครั้งที่ 13 ณ ที่ประเทศสิงคโปร์ เมื่อวันที่ 20 พฤศจิกายน พ.ศ. 2550 ที่ผู้นำอาเซียนได้ให้การรับรองกฎบัตรอาเซียน ซึ่งทำให้กฎบัตรนี้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นและมีกรอบในการดำเนินงานที่ชัดเจนสามารถปรับตัวตามสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปทั้งในด้านสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง ซึ่งการรับรองกฎบัตรนี้ก็ยิ่งเปรียบเสมือนเป็นรัฐธรรมนูญของอาเซียนที่วางกรอบพันธะทางด้านกฎหมายและโครงสร้างองค์กรในการจัดระบบการทำงานและบริหารกลไกความร่วมมือระหว่างกันโดยเฉพาะอย่างยิ่งการรวมตัวกันเป็นประชาคมอาเซียนภายในปี ค.ศ.2015 (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2553) ที่จะถึงนี้

การรับรองกฎบัตรอาเซียนถือเป็นพัฒนาการสำคัญที่ส่งผลต่อการให้ความสำคัญกับการศึกษาของอาเซียน ที่กฎบัตรได้มีการบรรจุเรื่องการศึกษาเอาไว้ในบทที่ 1 ข้อย่อยที่ 10 ว่า “เพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ด้วยความร่วมมือที่ใกล้ชิดยิ่งขึ้นด้านการศึกษา ด้านการเรียนรู้ตลอดชีพ ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เพื่อสร้างพลังประชาชนและสร้างความเข้มแข็งแก่การพัฒนาประเทศและประชาคมอาเซียน” รวมทั้งมีการกำหนดให้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่ใช้ในการทำงานของอาเซียน ซึ่งความสำคัญทางด้านการศึกษาดังกล่าวนี้อาจถือเป็นหัวใจหลักสำคัญในการเพิ่มขีดความสามารถของประเทศสมาชิกอาเซียน โดยเฉพาะในเสาหลักด้านประชาสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน ตามแผนการจัดตั้งประชาสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (a blueprint for ASEAN socio-cultural community) ที่ได้กำหนดเป้าหมายในการดำเนินงานพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในอาเซียนไว้ 8 ประการ (ว. อำพรธณ, 2555) ดังนี้

1. จัดให้มีการศึกษาอย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ
2. จัดให้มีการส่งเสริมด้านทุนอาเซียนและเครือข่ายด้านการศึกษา
3. จัดให้มีการส่งเสริมความเข้าใจอันดีระหว่างกันและให้มีการพัฒนาเยาวชนอาเซียน
4. จัดให้มีการส่งเสริมความชัดเจนในด้านเป้าหมาย การให้การศึกษาอย่างทั่วถึงแก่ประชากรของประเทศสมาชิก

ในปี พ.ศ. 2558

5. จัดให้มีการแลกเปลี่ยนด้านการเรียนการสอนในสถาบันระดับอุดมศึกษาของผู้เรียนจากประเทศสมาชิกอาเซียนเป็นเวลา 1 ภาคเรียน (หรือ 1 ปี)
6. จัดให้มีการส่งเสริมความร่วมมือ มีการดำเนินงานในรูปแบบลักษณะที่เป็นเครือข่ายระหว่างสถาบันการศึกษาแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมระหว่างประเทศสมาชิก
7. จัดให้มีการทำหลักสูตรอาเซียนศึกษา ระดับประถมศึกษาและระดับมัธยมศึกษา
8. จัดให้มีการพัฒนาระดับผู้นำเยาวชนอาเซียนอย่างต่อเนื่อง และจัดให้มีการแข่งขันความรู้ด้านต่างๆ ในระดับเยาวชน

สำหรับความร่วมมือเฉพาะด้านการศึกษาของอาเซียนนั้นได้เริ่มดำเนินการมาตั้งแต่ทศวรรษแรกของการก่อตั้งประชาคมอาเซียน โดยมีการจัดประชุมด้านการศึกษอาเซียนครั้งแรกในเดือนตุลาคม พ.ศ. 2518 ชื่อว่า ASEAN Permanent Committee on Socio-Culture Activities และมีพัฒนาการมาเป็นลำดับอย่างช้าๆ ทั้งกลไกการบริหารจัดการและในเชิงสาระความร่วมมือ โดยในเชิงกลไกการบริหารจัดการนั้นมีความพยายามผลักดันให้ความร่วมมือทางด้านการศึกษาของอาเซียนมีลักษณะที่เป็นทางการและมีผลเชิงนโยบายและในเชิงปฏิบัติมากขึ้น ต่อมาเมื่ออาเซียนมีการปรับตัวเชิงโครงสร้างเพื่อให้ความร่วมมือในด้านต่างๆ ของอาเซียนเข้มแข็งขึ้น จึงมีการจัดตั้ง ASEAN Committee on Education (ASCOE) เพื่อเป็นกลไกการบริหารความร่วมมืออาเซียนทางด้านการศึกษาในปี พ.ศ. 2532 และต่อมาในปี 2549 จึงได้มีการจัดประชุมรัฐมนตรีศึกษาอาเซียน ครั้งแรก เรียกว่า “ Meeting of ASEAN Ministers of Education ” ซึ่งจัดในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2549 ในลักษณะคู่ขนานไปกับการประชุมสภารัฐมนตรีศึกษาแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ครั้งที่ 41 ณ ประเทศสิงคโปร์และมีการจัดต่อเนื่องทุกปี (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, หน้า 8) จนมาถึงการประชุมสุดยอดอาเซียนในปัจจุบัน ครึ่งล่าสุดคือครั้งที่ 15 ในเดือนตุลาคม พ.ศ. 2552 ก็ได้มีการผลักดันเรื่อง “การศึกษา” ให้เป็นเรื่องหลักของการประชุม เนื่องจากการศึกษามีความสำคัญในการสร้างความเป็นประชาคมอาเซียนทั้งในด้านของเสาหลักการเมืองและความมั่นคง เสาหลักทางด้านเศรษฐกิจและเสาหลักด้านสังคมและวัฒนธรรม (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2553) ดังนี้

1. ด้านของเสาหลักการเมืองและความมั่นคง คือการส่งเสริมความเข้าใจและตระหนักถึงคุณค่าของกฎบัตรอาเซียน โดยบรรจุความรู้เรื่องหลักสูตรอาเซียนในหลักสูตรโรงเรียน เผยแพร่ความรู้เรื่องกฎบัตรให้มีความสำคัญต่อหลักการประชาธิปไตย เคารพต่อหลักสิทธิมนุษยชน ส่งเสริมให้ครูมีความเข้าใจอันดีและตระหนักถึงคุณค่าของวัฒนธรรม ศาสนา และจารีตประเพณีที่แตกต่างกัน จัดประชุมครูผู้นำในเวทีแลกเปลี่ยนอาเซียนอย่างสม่ำเสมอ และจัดงานฉลองวันอาเซียน เทศกาลกิจกรรมอาเซียน (วันที่ 8 สิงหาคม)

2. เสาหลักทางด้านเศรษฐกิจ ได้แก่การพัฒนากรอบทักษะฝีมือแรงงานในแต่ละประเทศสมาชิกเพื่อนำไปสู่การจัดทำกรอบการยอมรับคุณสมบัติร่วมกันของอาเซียน การส่งเสริมการเคลื่อนย้ายนักเรียนด้วยการพัฒนายุทธศาสตร์ระดับภูมิภาคของวัสดุสารสนเทศด้านการศึกษาที่มีในอาเซียน การสนับสนุนการเคลื่อนย้ายแรงงานฝีมือในอาเซียนด้วยความพยายามที่จะปกป้องและปรับปรุงมาตรฐานอาชีพและการศึกษาในอาเซียน การพัฒนามาตรฐานด้านอาชีพบนขีดความสามารถของอาเซียนสู่ระดับภูมิภาคและนานาชาติและตอบสนองต่อความต้องการของภาคอุตสาหกรรม และการผลักดันให้มีการพัฒนามาตรฐานสมรรถนะร่วมสำหรับการศึกษาระดับอาชีวศึกษาและมัธยมศึกษา

3. เสาหลักด้านสังคมและวัฒนธรรม ได้แก่การพัฒนาเนื้อหาวิชาอาเซียนสำหรับโรงเรียน การเสนอให้ภาษาของอาเซียนเป็นวิชาเลือกภาษาต่างชาติในโรงเรียน เสนอให้มีหลักสูตรบัณฑิตศึกษาด้านศิลปวัฒนธรรมของอาเซียนในสถาบันอุดมศึกษา การส่งเสริมโครงการระดับภูมิภาคที่สร้างความตระหนักในความเป็นอาเซียน (asean awareness) ในหมู่เยาวชน การสนับสนุนการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพในชุมชนชนบท การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต การจัดการให้มีการประชุมวิจัยด้านวิชาการของอาเซียนเพื่อส่งเสริมการวิจัยเพื่อพัฒนาในภูมิภาค การส่งเสริมความเข้าใจอันดีและตระหนักด้านสิ่งแวดล้อมและประเด็นสำคัญอื่นๆ

สำหรับการขับเคลื่อนด้านการศึกษาเพื่อรองรับเข้าสู่ประชาคมอาเซียนในประเทศไทยนั้นก็ได้มีการจัดเตรียมความพร้อมด้านการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน โดยกระทรวงศึกษาธิการได้ร่วมมือกับกรมอาเซียนกระทรวงการต่างประเทศในการเสริมสร้างบทบาทของประเทศไทยในการดำเนินการขับเคลื่อนความร่วมมือด้านการศึกษาในทุกระดับในกรอบอาเซียน เช่น การส่งเสริมการจัดหลักสูตรอาเซียน การจัดประชุมวิชาการระดับชาติและระดับภูมิภาคเพื่อสร้างร่วมมือด้านการศึกษา กิจกรรมระดับผู้นำเยาวชนอาเซียน ส่วนในระดับอุดมศึกษาก็ได้มีการมอบความร่วมมือระดับเครือข่ายอุดมศึกษาที่เกี่ยวข้องกับอาเซียนภายใต้การสนับสนุนจากสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาหลายเครือข่ายที่สำคัญ เช่น ASEAN University Network : (AUN) ซึ่งเป็นเครือข่ายมหาวิทยาลัยอาเซียน เกิดขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2538 ตามเจตนารมณ์ของ

การประชุมสุดยอดผู้นำอาเซียนครั้งที่ 4 ณ ประเทศสิงคโปร์ที่ต้องการสร้างเอกลักษณ์ร่วมของคนอาเซียนพร้อมๆ กับกระชับความสัมพันธ์ในระหว่างประเทศสมาชิกผ่านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ควบคู่ไปกับการสร้างเครือข่ายระหว่างมหาวิทยาลัยชั้นนำและสถาบันการศึกษาในระดับสูงของภูมิภาค โดยปัจจุบันมีมหาวิทยาลัยที่พร้อมให้ความร่วมมือระหว่างกันอยู่แล้วถึง 26 มหาวิทยาลัย และศูนย์ภูมิภาคของซีมีโอด้านอุดมศึกษาและการพัฒนา (SEAMEO Regional center for Higher Education and Development : SEAMEO RIHED) ที่มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมความร่วมมือเพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และคุณภาพของอุดมศึกษาผ่านกิจกรรมการจัดฝึกอบรม ประชุม สัมมนา ทำวิจัยและเป็นศูนย์กลางข้อมูลข่าวสารด้านอุดมศึกษาระดับภูมิภาค (พัชรวลัย วงศ์บุญสินและคณะ, 2555)

รวมทั้งปัจจุบันจากการประชุมอธิการบดีแห่งประเทศไทย (ทปอ.) ครั้งที่ 6/2554 ได้มีการเสนอขอปรับเวลาการเปิด-ปิด ภาคเรียนของไทยให้เป็นแบบสากลและสอดคล้องกับสมาชิกประเทศอาเซียนให้มากขึ้น โดยในปีการศึกษา 2557 นี้มหาวิทยาลัยไทยจะมีการเปลี่ยนแปลงกำหนดเวลาในการเปิด - ปิด ภาคเรียนใหม่ จากเดิมภาคเรียนที่ 1 หรือภาคต้นที่มักจะเปิดเรียนในช่วงต้นเดือนมิถุนายน จนถึงเดือนกันยายนของทุกปี ก็จะเปลี่ยนเป็นภาคเรียนที่ 1 เปิดในช่วงกลางเดือนสิงหาคม 2557 ไปจนถึงช่วงกลางเดือนธันวาคม 2557 ส่วนภาคเรียนที่ 2 แบบใหม่จะเริ่มต้นในช่วงกลางเดือนมกราคม 2558 และเรียนต่อเนื่องไปจนถึงกลางเดือนพฤษภาคม และจะเริ่มเปลี่ยนรูปแบบการเปิดภาคเรียนรูปแบบใหม่ของไทยตั้งแต่ปีการศึกษา 2557 เป็นต้นไป (ปิติ ศรีแสงนาม, 2556) ซึ่งระบบการเปิด - ปิดภาคเรียนใหม่นี้จะเป็นการช่วยส่งเสริมและสอดคล้องกับกิจกรรมการแลกเปลี่ยนนักศึกษา การทำกิจกรรมของนักศึกษาในระดับภูมิภาคอาเซียนผ่านเครือข่ายการศึกษาทั้ง AUN และ SEAMEO RIHED ซึ่งแนวทางดังกล่าวจะก่อให้เกิดความร่วมมือทางวิชาการระหว่างสถาบันอุดมศึกษาในอาเซียนในลักษณะข้อตกลงที่ทำร่วมกันในระดับสถาบันต่อสถาบันทั้งในส่วนของมหาวิทยาลัยของรัฐและมหาวิทยาลัยของภาคเอกชน ในด้านการพัฒนาหลักสูตร การพัฒนาสถาบันศึกษาร่วมกัน ในขณะเดียวกันการจัดตั้งเครือข่ายมหาวิทยาลัยอาเซียนก็ได้ช่วยส่งเสริมความร่วมมือในการพัฒนาอาจารย์ นักวิชาการ และนักศึกษาในระดับอุดมศึกษา รวมทั้งการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างประเทศสมาชิกด้วยตนเองเพิ่มมากขึ้นอีกด้วย

แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษาไทยในอนาคต

ปัจจัยสำคัญที่เป็นความหวังของประเทศหลังจากการเปิดประตูอาเซียนก็คือการพัฒนาคุณภาพการศึกษาและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ โดยเฉพาะในระดับอุดมศึกษาและการศึกษาสายอาชีพซึ่งถือเป็นระดับการศึกษาปลายน้ำในการผลิตคนที่มีคุณภาพและมีทักษะฝีมือแรงงานเข้าสู่ตลาดแรงงานและการแข่งขันในอาเซียน ดังนั้นอุดมศึกษาจึงต้องมีการปรับตัวเพื่อผลิตบัณฑิตที่มีความพร้อมสำหรับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปเมื่อมีการรวมตัวกันเป็นประชาคมอาเซียน และในฐานะการศึกษาเป็นหนึ่งในภาคบริการที่เปิดเสรีให้มีการลงทุนข้ามประเทศ ซึ่งจะทำให้เกิดการเคลื่อนย้ายนักศึกษา รวมถึงองค์ความรู้ ภาษาและวัฒนธรรมระหว่างกัน ซึ่งปรากฏการณ์เหล่านี้เป็นสิ่งที่สำคัญต่ออุดมศึกษาไทยที่ต้องเตรียมรับมือ ดังนั้นสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาในฐานะผู้ที่มีบทบาทหลักในการพัฒนาระดับอุดมศึกษาของไทยจึงได้มีการกำหนดยุทธศาสตร์ของอุดมศึกษาไทยในการเตรียมความพร้อมสู่การเป็นประชาคมอาเซียนในปี พ.ศ. 2558 โดยทางสกอ. ได้กำหนดยุทธศาสตร์หลักในการเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียนไว้ในกรอบแผนอุดมศึกษาระยะยาว 15 ปี ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2551-2565) ใน 3 ยุทธศาสตร์หลักใหญ่ๆ (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2553) ดังนี้คือ

ยุทธศาสตร์ 1 การเพิ่มขีดความสามารถของบัณฑิตให้มีคุณภาพมาตรฐานสากล โดยการเพิ่มสมรรถนะด้านการใช้ภาษาอังกฤษของนักศึกษาไทยในระดับที่ใช้ในการทำงานได้ พัฒนาทักษะด้านการประกอบวิชาชีพและการทำงานข้ามวัฒนธรรมของบัณฑิตไทย โดยส่งเสริมการเรียนการสอนภาษาอังกฤษและวัดผลการเรียนการสอนตั้งแต่ขั้นพื้นฐาน อาชีวะและอุดมศึกษา รวมถึงภาษาและความรู้เกี่ยวกับประชาคมอาเซียน การวิจัยด้านอาเซียน การแลกเปลี่ยนนักศึกษาและการถ่ายโอนหน่วยกิตระหว่างกัน ตลอดจนการส่งเสริมให้นักศึกษาไทยได้แสดงความสามารถในเวทีระดับนานาชาติ การจัดกิจกรรมเพื่อสร้างความตระหนักในการเป็นพลเมืองอาเซียนในโอกาสต่างๆ

ยุทธศาสตร์ที่ 2 การพัฒนาความเข้มแข็งของสถาบันอุดมศึกษาเพื่อการพัฒนาประชาคมอาเซียน โดยการพัฒนาอาจารย์ให้มีสมรรถนะสากลโดยเพิ่มสัดส่วนอาจารย์ระดับปริญญาเอกให้สูงขึ้น ส่งเสริมให้ศูนย์ความเป็นเลิศของแต่ละมหาวิทยาลัยสร้างเครือข่ายด้านการวิจัยร่วมกันกับหน่วยงานและองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน ทั้งการวิจัยในประเทศและการวิจัยในอาเซียน รวมถึงการสนับสนุนการวิจัยในระดับปริญญาเอก และทุนวิจัยที่เผยแพร่ในการประชุมวิชาการระดับภูมิภาค และวารสารวิชาการระดับนานาชาติ การเปิดหลักสูตรนานาชาติในสาขาที่เกี่ยวข้องและเป็นที่ต้องการของตลาดในอาเซียน ส่งเสริมการจัดหลักสูตรการสอนเป็น 2 ภาษาให้มีความร่วมมือทางวิชาการระหว่างอุดมศึกษาไทยกับอุดมศึกษาอาเซียน ตลอดจนการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกและสภาพแวดล้อมให้มีความเป็นนานาชาติ และ

ยุทธศาสตร์ที่ 3 คือ การส่งเสริมบทบาทของอุดมศึกษาไทยในประชาคมอาเซียน เช่น ให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางการศึกษาในกลุ่มประเทศเพื่อนบ้าน การพัฒนาศูนย์ข้อมูลเกี่ยวกับสถาบันอุดมศึกษาไทยในอาเซียน เป็นต้น

ดังนั้นเพื่อให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์และแนวทางปฏิบัติดังกล่าวให้เป็นไปอย่างบรรลุผลแล้วอุดมศึกษาไทยควรมีการปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงรูปแบบการศึกษาเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงดังนี้

ด้านการพัฒนาบุคลากรทางการศึกษาและนักศึกษาเพื่อการแข่งขัน

การเตรียมความพร้อมด้านทักษะภาษาอังกฤษและภาษาอาเซียน

การรวมตัวกันเป็นประชาคมอาเซียนในปี พ.ศ. 2558 จะมีผลกระทบต่อการศึกษาไทยในทุกระดับโดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษาในระดับอุดมศึกษา เพราะการเปิดเสรีด้านการค้าและบริการในอาเซียนจะส่งผลให้เกิดการจัดการศึกษาข้ามพรมแดนระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียนขยายตัวกว้างมากขึ้น และการที่อาเซียนเห็นพ้องกันในการกำหนดให้ภาษาในการทำงานของอาเซียนเป็นภาษาอังกฤษ ส่อให้เห็นว่าการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศเป็นเรื่องที่จำเป็นทั้งในโลกปัจจุบันและในอนาคต ดังนั้นการที่เด็กไทยจะสามารถทำงานในกลุ่มประเทศอาเซียนได้นั้น ทักษะทางด้านภาษาจึงเป็นสิ่งที่สำคัญมากที่สุดเป็นอันดับแรก ทั้งในด้านภาษาอังกฤษและภาษาประเทศอาเซียน สำหรับประเทศไทยได้มีการเรียนการสอนภาษาอังกฤษทั้งในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน มัธยม และในระดับมหาวิทยาลัยแต่ทักษะภาษาอังกฤษของไทยส่วนใหญ่ยังอยู่ในระดับที่ยังไม่สามารถใช้งานได้ และอยู่ในอันดับ 8 จากการจัดกลุ่มในประเทศอาเซียน ส่วนกลุ่มประเทศที่ใช้ภาษาอังกฤษได้ในระดับดีคือ ประเทศสิงคโปร์ มาเลเซียและฟิลิปปินส์ ซึ่งปัจจุบันหลายประเทศในอาเซียนก็ได้มีการเตรียมการและดำเนินการพัฒนาขีดความสามารถในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประเทศตน เพื่อรองรับการเป็นประชาคมอาเซียนมากขึ้นแล้ว เช่น ในประเทศสิงคโปร์ มีการส่งเสริมให้นักเรียนมีทักษะความรู้ด้านภาษาอังกฤษในระดับที่ใช้งานในชีวิตประจำวันได้ตั้งแต่ระดับพื้นฐาน และให้นักเรียนมีอิสระที่จะเลือกเรียนภาษาใดภาษาหนึ่งที่ไม่ใช่ภาษาท้องถิ่นเป็นภาษาที่ 3 ได้ ประเทศมาเลเซียจัดการเรียนการสอนวิชาคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์เป็นภาษาอังกฤษ ประเทศฟิลิปปินส์มีการสอนภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่สอง (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2553) ด้านประเทศเวียดนามคนหนุ่มสาวของประเทศเวียดนามให้ความสำคัญกับการศึกษาในระดับสูงและภาษาอังกฤษมากขึ้นเพราะเชื่อว่าการศึกษาและทักษะทางภาษาอังกฤษมีผลต่อการทำงานและการสร้างฐานะของครอบครัวทำให้พ่อแม่ผู้ปกครองยอมลงทุนเพื่อการศึกษาแก่บุตรหลานมากขึ้น ส่วนในประเทศอินโดนีเซีย ปัจจุบันได้มีการปรับแก้กฎหมายด้านการศึกษาเพื่อให้สอดคล้องกับการเป็นประชาคมอาเซียน พร้อมกับกำหนดให้มีการจัดการเรียนการสอนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในวิชาคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์เป็นภาษาอังกฤษทั้งหมด ซึ่งหากรวมประชากรที่สามารถใช้ภาษาอังกฤษได้ดีทั้ง 3 ประเทศ คือ มาเลเซีย สิงคโปร์และฟิลิปปินส์ ก็จะมีแรงงานที่มีประชากรรวมกันเกือบ 120 ล้านคน ที่จะสามารถโยกย้ายเข้ามาแข่งขันทำงานในประเทศใดก็ได้ในอาเซียน รวมทั้งประเทศไทยซึ่งก็อาจจะทำให้ส่งผลกระทบต่อการแข่งขันและการเสียเปรียบของบัณฑิตไทยที่จบการศึกษาออกไปในภาคแรงงาน รวมทั้งการเข้ามาของแรงงานในกลุ่มอาเซียนที่ใช้ภาษาอังกฤษและภาษาอาเซียนได้ดีย่อมทำให้ได้เปรียบในด้านของ การได้รับการจ้างงานที่ดีกว่า ค่าจ้างแรงงานที่สูงกว่า ซึ่งหากประเทศไทยยังไม่มีการปรับตัวและส่งเสริมการฝึกทักษะภาษาอังกฤษและภาษาอาเซียนอย่างจริงจังก็ย่อมทำให้เสียเปรียบในด้านการแข่งขันในตลาดแรงงานไทยและอาเซียนในอนาคตได้

การพัฒนาทักษะความพร้อมด้านการทำงาน

หนึ่งในยุทธศาสตร์หลักในการเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียนที่ สกอ.ได้ระบุไว้ในกรอบแผนพัฒนาอุดมศึกษาของไทย คือการเพิ่มขีดความสามารถของบัณฑิตให้มีคุณภาพมาตรฐานสากล สามารถพัฒนาทักษะด้านการประกอบวิชาชีพและการทำงานข้ามวัฒนธรรมได้ ดังนั้นนอกจากการเพิ่มสมรรถนะด้านการใช้ภาษาอังกฤษของบัณฑิตไทยให้อยู่ในระดับที่ใช้ในการทำงานได้แล้ว การพัฒนาทักษะด้านการประกอบวิชาชีพและการทำงานข้ามวัฒนธรรมของบัณฑิตก็ยังเป็นสิ่งจำเป็น เนื่องจากการเลื่อนระบบการเปิด-ปิดภาคเรียนของไทยให้สอดคล้องกับประเทศสมาชิกอาเซียน ส่งผลให้อัตราความสำเร็จการศึกษาและช่วงการหางานทำของบัณฑิตไทยและบัณฑิตอาเซียนจะอยู่ในช่วงที่ใกล้เคียงกัน และอาจทำให้เกิดการแข่งขันในการจ้างงานสูง (โครงการสัมมนาทางวิชาการ) ดังนั้นบัณฑิตไทยจะต้องมีทักษะการเตรียมพร้อมในด้านการทำงาน สามารถทำงานได้หลายๆ อย่างเพราะผู้ที่มีความพร้อมในการทำงานที่ดีกว่าย่อมได้เปรียบในการแข่งขัน การจบการศึกษาในมหาวิทยาลัยที่มีชื่อเสียง เกเรดสูง อาจจะไม่ใช่ว่าสิ่งที่สำคัญที่สุดสำหรับการจ้างงานในอนาคต แต่ทักษะในการทำงานที่รอบด้านทั้งด้านภาษา เทคโนโลยี คอมพิวเตอร์ ความสามารถในการคิดวิเคราะห์และความพร้อมในเรียนรู้ทักษะใหม่ๆ เป็นทักษะที่สำคัญมากกว่าในการแข่งขันในตลาดแรงงานทั้งในอาเซียนในประเทศอื่นๆ

ดังนั้นสถานศึกษาหรือมหาวิทยาลัยควรมีการส่งเสริมให้นักศึกษามีทักษะในการเรียนรู้และการทำงานที่พร้อมเมื่อจบการศึกษาออกไป เช่นการส่งเสริมให้นักศึกษามีประสบการณ์ในการทำงาน เช่น การไปฝึกสหกิจศึกษาในสถานประกอบการจริงกับนายจ้าง การไปฝึกงานในต่างประเทศกลุ่มประเทศเพื่อนบ้าน บริษัทต่างชาติ ซึ่งจะให้นักศึกษามีโอกาสไปทำงานในต่างประเทศมากขึ้น รวมทั้งการส่งเสริมการเรียนรู้เกี่ยวกับการทำงานร่วมกับผู้อื่น การทำงานข้ามวัฒนธรรมเพราะการเปิดประชาคมอาเซียนนั้นหมายถึงทั่วทั้งภูมิภาคจะต้องมีการเคลื่อนย้ายและเปิดเสรีทั้งทางด้านเศรษฐกิจ การค้า การศึกษา สังคมวัฒนธรรมแรงงาน ดังนั้นบัณฑิตไทยจึงต้องมีความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมการทำงานร่วมกันของประเทศเพื่อนบ้าน เพราะการทำงานข้ามวัฒนธรรมสิ่งที่จะต้องคำนึงถึงนอกเหนือไปจากภาษาที่ใช้ติดต่อกันก็คือความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวัฒนธรรมของคนชาติอื่น โดยเฉพาะความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมการทำงานของประเทศเพื่อนบ้าน ความรู้ในสาขาวิชาที่เป็นต้องการของตลาดในอาเซียน เป็นต้น

การพัฒนาศูนย์กลางทางการศึกษา

การเปิดประชาคมอาเซียนและการเปิดเสรีด้านการค้าก่อให้เกิดการเปิดเสรีด้านการศึกษามากมาย โดยเฉพาะในระดับอุดมศึกษา การศึกษาในอาเซียนจะกลายเป็นธุรกิจขนาดใหญ่และเป็นธุรกิจแบบไร้พรมแดนที่เป็นการตอบสนองการเปิดเสรีด้านการศึกษาในกรอบอาเซียนและการค้าโลก ซึ่งอาจจะทำให้เกิดกระแสการแข่งขันในการให้บริการด้านการศึกษาในภูมิภาคและการสร้างความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านในการพัฒนามาตรฐานการศึกษาของสถาบันการศึกษาไปสู่ความเป็นนานาชาติ และ World Class University มากขึ้น ซึ่งอาจจะส่งผลให้มหาวิทยาลัยไทยจะต้องมีการพัฒนาคุณภาพของบุคลากรทางการศึกษาในมหาวิทยาลัยให้เข้าสู่ความเป็นสากลและความเป็นนานาชาติ ทำให้ในอนาคตมหาวิทยาลัยไทยจะต้องมีบุคลากร อาจารย์ที่มีความเชี่ยวชาญทักษะทางด้านภาษาและสัดส่วนจำนวนของอาจารย์ที่จบปริญญาเอก และจำนวนอาจารย์ที่มีตำแหน่งวิชาการเพิ่มมากขึ้น เพราะในปัจจุบันนี้สัดส่วนของอาจารย์ในระดับปริญญาเอกและอาจารย์ที่มีตำแหน่งวิชาการของประเทศไทยยังอยู่ในเกณฑ์ระดับต่ำ โดยเฉพาะในมหาวิทยาลัยราชภัฏ นอกจากนั้นจากการวิจัยเรื่องการพัฒนาบุคลากรและผลิตภาพบุคลากรเพื่อรองรับการเปิดเสรีอาเซียนของพัชรวาลย์ วงศ์บุญสินและคณะ (2555) ยังพบว่า การเปิดเสรีอาเซียนจะทำให้มีอาจารย์และนักศึกษาชาวต่างชาติเพิ่มมากขึ้น ซึ่งคาดว่าจะก่อให้เกิดผลกระทบทั้งในทางบวกและทางลบต่อคุณภาพการศึกษาในประเทศไทยและคุณภาพของนักศึกษาไทย โดยเฉพาะสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาชั้นนำของประเทศไทยที่จะมีโอกาสในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่เกิดจากการเคลื่อนย้ายบุคลากรและนักศึกษาที่เพิ่มขึ้นเช่น จากโครงการแลกเปลี่ยนนักศึกษา อาจารย์แต่อย่างไรก็ตามในด้านลบสำหรับมหาวิทยาลัยบางแห่ง การเคลื่อนย้ายบุคลากรและนักศึกษาที่เพิ่มขึ้น อาจทำให้เกิดการสูญเสียบุคลากรและนักศึกษาที่สำคัญไป ดังนั้นในแต่ละมหาวิทยาลัยจะต้องมีการเตรียมแผนการรองรับการพัฒนาบุคลากรและการแลกเปลี่ยนเคลื่อนย้ายของบุคลากรเหล่านี้ที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคต

ด้านการเตรียมความพร้อมของมหาวิทยาลัย

เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนในอนาคตมหาวิทยาลัยจึงต้องมีการเตรียมความพร้อมทั้งในปัจจุบันและอนาคตดังนี้

การปรับปรุงหลักสูตรการเรียนการสอนในปัจจุบัน

เมื่อภาษาอังกฤษกลายเป็นภาษาของการทำงานในอาเซียน ดังนั้นการศึกษาหรือหลักสูตรการสอนของไทยในปัจจุบันอาจจะต้องมีการปรับปรุงหรือมีการส่งเสริมหลักสูตรการสอนที่เป็นภาษาอังกฤษในมหาวิทยาลัยเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะหลักสูตรในกลุ่มสาขาวิชาชีพ 9 สาขา เพื่อให้มีความเป็นสากลสามารถแข่งขันและออกสู่ตลาดอาเซียนได้ รวมทั้งหลักสูตรการเรียนการสอนในมหาวิทยาลัยอาจจะต้องมี

การเสริมสร้างเนื้อหาและสร้างความเข้าใจให้นักศึกษาของไทยในการตระหนักถึงการเป็นประชาคมอาเซียนร่วมกัน นักศึกษาจะต้องมีความรู้เกี่ยวกับประชาคมอาเซียน ไม่ว่าจะเป็นภาษา วัฒนธรรม การเมือง

การปกครอง เศรษฐกิจ การศึกษา ตลอดจนพฤติกรรมผู้บริโภค รวมทั้งรสนิยมความต้องการบริโภคสินค้า ลักษณะหรือสภาพตลาด การขนส่ง รวมทั้งต้องสามารถวิเคราะห์ ผลดี ผลเสียของ การรวมตัวกันของอาเซียนได้ มหาวิทยาลัยอาจจะมี การส่งเสริมหรือเปิดหลักสูตรการเรียนภาษาต่างๆ เพื่อให้รองรับกับอาเซียนมากขึ้น เช่น ภาษาพม่า ภาษาบาฮาซา ที่ใช้กันในประเทศอินโดนีเซียที่ มาเลเซียและบรูไน (สำนักปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2552) มีเน้นการส่งเสริมการเรียนการสอนด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีการอาชีพมากขึ้น เพราะหนึ่งในหลักในการศึกษาของอาเซียนคือด้านการเรียนรู้ตลอดชีพ และการศึกษาเรียนรู้ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เพื่อสร้างพลังประชาชนและสร้างความเข้มแข็งแก่ประชาคมอาเซียน ดังนั้นความรู้และ

การพัฒนาด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีจึงเป็นสิ่งที่สำคัญของการพัฒนาคนและพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้า ปัจจุบันหลายๆ ประเทศในอาเซียนได้ให้ความสำคัญต่อการเน้นการศึกษาทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมากขึ้น เช่นในประเทศสิงคโปร์อุตสาหกรรมในสิงคโปร์ล้วนเป็นอุตสาหกรรมที่พึ่งพาความรู้ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีดังนั้นในประเทศจึงมุ่งผลิตคนที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในด้านนี้เพิ่มมากขึ้น ด้านประเทศเวียดนามรัฐบาลให้ความสำคัญรวมถึงการส่งเสริมผู้ที่มีความสามารถพิเศษด้านวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์ตั้งแต่ระดับประถมศึกษาจนถึงระดับปริญญาตรี ซึ่งขณะนี้เวียดนามมีผู้ที่จบปริญญาเอกด้านวิทยาศาสตร์มากกว่าประเทศไทยและทักษะทางคณิตศาสตร์เทียบเท่ากับประเทศจีน ดังนั้นภาคการศึกษาของไทย จึงต้องมีการเน้นการพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนทางวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ให้แก่นักเรียน/นักศึกษาของไทยให้มากขึ้น รวมทั้งการรู้เท่าทันเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วที่เป็นแนวทางหลักในการศึกษาและพัฒนาประเทศให้มีศักยภาพในการแข่งขันกับกลุ่มประเทศต่างๆ ในอาเซียนได้

การปรับปรุงหลักสูตรและคุณภาพทางการศึกษาเพื่อรองรับการเปิดเสรีด้านการศึกษาในอนาคต

ตามกรอบข้อตกลงการค้าเสรีแห่งภูมิภาคอาเซียนมีผลทำให้สถาบันการศึกษาของไทย ต้องเข้าสู่ยุคของความร่วมมือระหว่างสถาบันในกลุ่มประเทศสมาชิกประชาคมอาเซียน และจำเป็นต้องมีการดำเนินงานตามเงื่อนไขตามข้อตกลงร่วมมือดังกล่าว รวมทั้งนโยบายรัฐบาลที่พยายามผลักดันให้เกิดการเปิดเสรีทางการศึกษาเกิดขึ้น เพื่อยกระดับมาตรฐานการศึกษาของประเทศ ตลอดจนเพื่อเป็นแรงจูงใจให้สถาบัน การศึกษาต่างประเทศที่สนใจเข้ามาลงทุนจัดการศึกษาในประเทศมากขึ้น ซึ่งอาจส่งผลในอนาคตประเทศไทยจะมีการเปิดเสรีด้านการศึกษาและทำให้นักศึกษามีทางเลือกในการเลือกเรียนมหาวิทยาลัยที่แตกต่างหลากหลายมากขึ้น ดังนั้นระบบการศึกษาไทยจึงต้องมีพัฒนาคุณภาพให้สามารถแข่งขันกับมหาวิทยาลัยของประเทศทั้งในและนอกกลุ่มอาเซียนได้ ซึ่งจากการจัดอันดับ 10 มหาวิทยาลัยที่มีคุณภาพในอาเซียน พบว่าประเทศไทยมี 2 มหาวิทยาลัยที่ติดอันดับ คือ มหาลัมพิดล อันดับที่ 4 และจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยอันดับที่ 5 (Topuniversities, ออนไลน์) และอยู่ในอันดับที่ 42 และ 48 ในเอเชียตามลำดับ หากเทียบการแข่งขันกับกลุ่มประเทศสมาชิกอาเซียนแล้ว การศึกษาของประเทศไทยยังเป็นรองสิงคโปร์และมาเลเซีย ซึ่งการเปิดเสรีในธุรกิจด้านการศึกษาจะส่ง

ผลให้มีการแข่งขันด้านการศึกษารุนแรงมากขึ้น โดยเฉพาะในประเทศสิงคโปร์ที่สามารถสร้างแรงจูงใจให้ชาวต่างชาติที่มีความสามารถโดดเด่นไปศึกษาและทำงานในประเทศได้เพราะมีการสอนหลักสูตรสองภาษาเช่น ภาษาอังกฤษและภาษาจีน ซึ่งเมื่อเทียบคุณภาพและมาตรฐานกับค่าเล่าเรียนที่ไม่สูงมากนักทำให้สิงคโปร์เป็นคู่แข่งสำคัญของไทยและหลายประเทศในอาเซียน (มติชน, 2555) นอกจากนี้อุตสาหกรรมในสิงคโปร์ล้วนเป็นอุตสาหกรรมที่พึ่งพาความรู้ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ตลอดจนความโดดเด่นด้านการวิจัยทำให้สิงคโปร์เป็นตลาดการศึกษาในภูมิภาคที่น่าเกรงขาม แต่หากเทียบกับประเทศไทยแล้วเราก็ได้เปรียบในด้านภูมิศาสตร์ที่เป็นศูนย์กลางของอาเซียนที่สามารถเชื่อมโยงประเทศสมาชิกประชาคมอาเซียนและประเทศอาเซียนอื่นๆ ได้ไม่ยาก และมีค่าครองชีพและค่าใช้จ่ายทางการศึกษาถูกกว่าหลายๆ ประเทศ ซึ่งปัจจัยดังกล่าวส่งผลทำให้สถาบันการศึกษาของไทยมีโอกาสเปิดรับนักศึกษาต่างชาติ เข้ามาเรียนมากขึ้น โดยจากข้อมูลของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาจัดทำโดยศูนย์วิจัยกสิกรไทย (ศูนย์วิจัยกสิกรไทย: ออนไลน์) ที่ได้สำรวจจำนวนนักศึกษาต่างชาติที่เข้ามาเรียนในประเทศไทยทั้งจากสถาบันการศึกษาของรัฐและเอกชนจำนวน 103 แห่ง พบว่าอัตราเติบโตของการเพิ่มขึ้นของนักศึกษาต่างชาติมีจำนวนเพิ่มขึ้นประมาณร้อยละ 25 ต่อปี (เฉลี่ยช่วงปี 2550-2553) โดยนักศึกษาต่างชาติที่สนใจเข้ามาศึกษาในไทยมากที่สุดได้แก่ จีน คิดเป็นสัดส่วนประมาณร้อยละ 46.3 ของจำนวนนักศึกษาต่างชาติทั้งหมด รองลงมาได้แก่ประเทศเพื่อนบ้านในอินโดจีนอันได้แก่ลาว (ร้อยละ6.5) พม่า (ร้อยละ6.5) เวียดนาม (ร้อยละ5.5) และกัมพูชา (ร้อยละ 4.7) แต่หากรวมนักศึกษาที่มาจากกลุ่มประเทศในอาเซียนทั้งหมด พบว่า มีสัดส่วนรวมกันถึงร้อยละ 26.1 ซึ่งก็สอดคล้องกับนโยบายการศึกษาของไทยที่ต้องการการเป็นศูนย์กลางการศึกษาในกลุ่มประเทศเพื่อนบ้าน และพร้อมที่จะเปิดเสรีการศึกษาให้มีการเคลื่อนย้ายทุนและกำลังคนที่มีความสามารถทางวิชาชีพและด้านภาษาเพิ่มขึ้นโดยการยกระดับคุณภาพการศึกษาไทยให้ เป็นศูนย์กลางทางการศึกษา (educational hub) โดยเฉพาะในกลุ่มประเทศ CLMV (กัมพูชา ลาว พม่า และ เวียดนาม) ที่ตลาดการศึกษาในประเทศเวียดนามกำลังเป็นที่น่าสนใจเพราะคนรุ่นใหม่ให้ความสำคัญกับการศึกษาในระดับปริญญาโทเพิ่มขึ้นกว่า 139% ในระยะ 10 ปีที่ผ่านมา

สำหรับการปรับปรุงหลักสูตรเพื่อการเปิดเสรีด้านการศึกษาของอุดมศึกษาของไทยในอนาคตนั้นหลักสูตรและแนวทางการจัดการศึกษาของไทยควรจะต้องจัดการศึกษาให้มีความเป็นนานาชาติมากขึ้นเพื่อรองรับกับตลาดทางการศึกษาและการแข่งขันในอนาคต ซึ่งจากการศึกษาวิเคราะห์จุดอ่อน- จุดแข็งของการศึกษาในระดับอุดมศึกษาไทยโดย สกอ. พบว่าอุดมศึกษาของไทยมีจุดแข็งที่สามารถแข่งขันได้ เช่นมีจุดแข็งในด้านการเรียนการสอนและความเข้มแข็งทางวิชาการในสาขาที่เป็นความต้องการของประเทศ เช่น สาขาวิทยาศาสตร์สุขภาพ เวชศาสตร์เขตร้อน เกษตรเขตร้อน การท่องเที่ยว และ อุตสาหกรรมเกษตร มีศูนย์ความเป็นเลิศทางวิชาการ และศูนย์วิจัยที่มีศักยภาพในการสร้างความร่วมมือทางวิชาการและการวิจัยกับต่างประเทศ มีมาตรฐานและความเข้มแข็งทางวิชาการที่เป็นที่ยอมรับในต่างประเทศ มีหลักสูตรนานาชาติจำนวน 844 หลักสูตรที่พร้อมรองรับนักศึกษาต่างชาติ และเมื่อพิจารณาถึงสาขาที่นักศึกษาต่างชาติ สนใจเข้ามาเรียนในไทยพบว่า อันดับ 1 ได้แก่ สาขาบริหารธุรกิจ (business administration) ร้อยละ 11.6 รองลงมาได้แก่สาขาภาษาไทย (thai language) สัดส่วน ร้อยละ 7.8 สาขาภาษาอังกฤษ (english language) ร้อยละ 3.7 สาขาธุรกิจระหว่างประเทศ (international business) ร้อยละ 3.7 และสาขาภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร (thai for communication) ร้อยละ 3.1 โดยเป็นที่น่าสนใจว่า นักศึกษาจากประเทศจีน จะสนใจเรียนสาขาภาษาไทยมากที่สุด สัดส่วนร้อยละ 15.2 ของนักศึกษาจีนทั้งหมด ส่วนนักศึกษาลาวและกัมพูชา สนใจเรียนภาษาอังกฤษมากที่สุด ในขณะที่นักศึกษาพม่าและเวียดนามจะสนใจเรียนสาขาบริหารธุรกิจมากที่สุด ซึ่งจากผลการศึกษาดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า ปัจจุบันวิทยาลัยนานาชาติของไทยที่ส่วนใหญ่ยังให้น้ำหนักให้ความสำคัญกับสาขาทางด้านศิลปศาสตร์ อาจจะต้องมีการปรับให้มีความเป็นนานาชาติไม่ใช่ว่าเฉพาะเพียงแต่ด้านภาษาเท่านั้นแต่จะต้องมองไปถึงหลักสูตร สาขาอื่นๆ ที่เป็นที่ต้องการในการพัฒนาของชาติและตลาดอาเซียน และจากผลการสำรวจที่พบว่าความต้องการเรียนภาษาไทยเพิ่มมากขึ้นในกลุ่มนักศึกษาจีนและบางส่วนจากประเทศสมาชิกอาเซียนก็อาจจะส่งผลให้สถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาไทยมีโอกาสไปตั้งสาขาในประเทศสมาชิกอาเซียนเหล่านี้ได้ในอนาคต (ศูนย์วิจัยกสิกรไทย, ออนไลน์)

การเตรียมพร้อมสำหรับการเปิดเสรีด้านการเคลื่อนย้ายอาชีพ

ตามข้อตกลงยอมรับร่วมกันหรือจากผลการประชุมสุดยอดอาเซียน ครั้งที่ 9 ณ เกาะบาหลี ประเทศอินโดนีเซีย ได้กำหนดข้อตกลงยอมรับร่วมกันด้านคุณสมบัติในสาขาวิชาชีพหลัก(Mutual Recognition Arrangements : MRAs) เพื่ออำนวยความสะดวกในการเคลื่อนย้ายนักวิชาชีพ หรือแรงงานเชี่ยวชาญผู้มีความสามารถพิเศษของอาเซียนได้อย่างเสรีในการไปทำงานกลุ่มประเทศอาเซียนทั้ง 10 ประเทศ ซึ่งสาขาวิชาชีพหลักที่กำหนดครอบคลุมไว้ 8 อาชีพ ได้แก่ อาชีพวิศวกร อาชีพพยาบาล อาชีพสถาปนิก อาชีพนักสำรวจ อาชีพนักบัญชี อาชีพทันตแพทย์ อาชีพแพทย์ และได้มีมติภายหลังเพิ่มอีก 1 สาขาวิชาชีพคือผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยว ซึ่งการเคลื่อนย้ายแรงงานฝีมือเสรีในกลุ่ม 9 อาชีพนั้น มีผลดีต่อไทย ไม่น้อยเพราะจะทำให้ผู้จบการศึกษาในสายวิชาชีพทั้ง 9 ตั้งแต่ระดับปริญญาตรีจนถึงปริญญาเอก มีตลาดงานที่เปิดกว้าง เพราะหากสามารถสอบผ่านใบประกอบวิชาชีพก็สามารถเข้าไปทำงานในประเทศนั้นได้ แต่อุปสรรคสำคัญอย่างหนึ่งคือปัญหาด้านภาษาที่อาจทำให้นักวิชาชีพของไทยไม่สามารถแข่งขันกับแรงงานชาติอื่น ซึ่งมีผลทำให้ตำแหน่งหรือค่าจ้างที่แรงงานไทยได้รับอาจจะต่ำกว่าแรงงานอาเซียนด้วยกัน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยการเตรียมการรองรับการเคลื่อนย้ายของแรงงานสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนของกระทรวงแรงงาน (ศิริเชษฐ์ สังขะมานและคณะ, 2555) ที่พบว่า การเปิดประชาคมอาเซียนในปี 2558 จะส่งผลทำให้มีการเคลื่อนย้ายแรงงานอย่างเสรี ทำให้ตลาดแรงงานมีความยืดหยุ่นมากขึ้น ซึ่งข้อได้เปรียบของแรงงานไทยคือมีจุดเด่นในเรื่องการมีอัตราค่าจ้างที่ต่ำ มีใจรักงานบริการปรับตัวและเรียนรู้งานต่างๆ ได้เร็ว แต่มีจุดอ่อน คือด้านทักษะภาษาอังกฤษ เทคโนโลยีสารสนเทศ (ไอที) ระเบียบวินัยและการบริหารงานไม่กล้าตัดสินใจและขาดการวางแผนอย่างเป็นระบบ ส่วนผลกระทบต่อภาคแรงงานไทยด้านลบนั้นจะทำให้มีการแข่งขันกันสูงในด้านการจ้างงาน เนื่องจากการเข้ามาทดแทนของแรงงานที่มีค่าตอบแทนต่ำกว่าไทยและอาจจะทำให้แรงงานไทยบางประเภทถูกแย่งงานอาชีพได้ เช่น แพทย์ชาวต่างประเทศมีสัญญาสิทธิศัลยกรรม อาจจะไปโอนย้ายเข้ามาทำงานในประเทศไทย หรือพยาบาลจากประเทศฟิลิปปินส์ เพราะเป็นประเทศที่ผลิตพยาบาลส่งออก และทำให้นักการวิชาชีพบางส่วนอาจจะเคลื่อนย้ายออกไปทำงานต่างประเทศไปยังประเทศที่ให้ค่าตอบแทนสูงอย่างประเทศสิงคโปร์ มาเลเซียก็มีผลต่อการขาดแคลนแรงงานในประเทศในบางสาขา เช่น ปัจจุบันประเทศไทยยังขาดแคลนบุคลากรในกลุ่มแพทย์ พยาบาล และทันตแพทย์เป็นจำนวนมาก เนื่องจากในแต่ละมหาวิทยาลัยไม่สามารถผลิตบุคลากรทางการแพทย์ พยาบาล และทันตแพทย์ได้ตามความต้องการได้ ซึ่งขณะนี้ประเทศไทยสาขาวิชาชีพแพทยียังขาดแคลนอยู่ที่ 11,974 อัตรา พยาบาลวิชาชีพ 21,628 อัตรา และทันตแพทย์ที่ 3,267 อัตรา (มดิชน, 2555) นอกจากนี้ยังพบว่าในด้านของภาษาของแพทย์และพยาบาลไทยที่มีทักษะในการใช้ภาษายังมีน้อย ส่วนพยาบาลแม้จะมีจุดเด่นด้านทักษะการทำงาน การมีจิตใจอ่อนโยนและรักการบริการ แต่ปัญหาด้านภาษา ทำให้นักศึกษาที่เปิดหลักสูตรเหล่านี้จะต้องมีการสอนภาษาเพิ่มเติมหรือเปิดหลักสูตรที่เป็น 2 ภาษามากยิ่งขึ้นเพื่อให้พยาบาลไทยสามารถแข่งขันกับต่างประเทศไทย รวมทั้งรัฐบาลและมหาวิทยาลัยควรมีนโยบายสนับสนุนมาตรฐานและคุณภาพการศึกษาสำหรับวิชาชีพที่สามารถย้ายแรงงานฝีมืออย่างเสรีในประชาคมอาเซียนเพื่อรองรับการแข่งขันที่เพิ่มสูงขึ้นสำหรับวิชาชีพเหล่านี้ รวมทั้งการเทียบเคียงระบบการศึกษาและใบอนุญาตประกอบวิชาชีพเพื่อรองรับบัณฑิตของไทยให้สามารถไปทำงานประเทศนั้นๆ ได้

ดังนั้นจากประเด็นต่างๆ ที่ได้กล่าวมาทั้งหมดนี้ อุดมศึกษาของไทยจึงควรเร่งให้มีการทบทวน ปรับปรุงการกำหนดนโยบาย/ยุทธศาสตร์ของมหาวิทยาลัย ให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์อาเซียนในระดับอุดมศึกษาและนโยบายการพัฒนาประเทศเพื่อเตรียมตัวรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนทั้งในด้านของการเตรียมการแลกเปลี่ยนเคลื่อนย้ายบุคลากร นักศึกษาต่างชาติและนโยบายความร่วมมือทางด้านการศึกษา วิจัย กับมหาวิทยาลัยในประเทศเพื่อนบ้านที่จะเกิดขึ้นในอนาคตอันใกล้นี้ รวมทั้งการพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนของมหาวิทยาลัยและบุคลากรทางการศึกษาของไทยเพื่อการรองรับการพัฒนาและเข้าสู่การแข่งขันกับประเทศต่างๆ ในอาเซียนในอนาคตได้

สรุป

การก้าวสู่ประชาคมอาเซียนในปี 2558 ที่กำลังจะถึงนี้ส่งผลให้ประเทศไทยจึงต้องมีการเตรียมความพร้อมเพื่อรับกับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและการศึกษาซึ่งการเปลี่ยนแปลงในครั้งนี้เป็นถือได้ว่าเป็นทั้งโอกาสและความท้าทายในการพัฒนาประเทศ โดยเฉพาะการศึกษานั้นถือว่าเป็นกระบวนการพื้นฐานของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่จะเป็นแรงในการขับเคลื่อนและผลักดันประเทศในการพัฒนาไปสู่ความเจริญก้าวหน้าและการพัฒนาประเทศในอนาคต การศึกษาในระดับอุดมศึกษาถือได้ว่าเป็นระดับการศึกษาที่เป็นหน่วยระดับสูงสุดและเป็นหน่วยการศึกษาหนึ่งที่มีส่วนสำคัญที่มีหน้าที่จะผลิตคนหรือบัณฑิตที่มีคุณภาพที่เป็นแรงงานสำคัญในการแข่งขันและพัฒนาประเทศ ซึ่งการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนในปีที่จะถึงนี้ย่อมส่งผลกระทบต่อให้อุดมศึกษาของไทยต้องมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงและเตรียมการรองรับกับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นจากการเปิดเสรีด้านการศึกษา การแลกเปลี่ยนนักศึกษา การแลกเปลี่ยนทรัพยากรบุคคล อาจารย์ นักวิจัย การเคลื่อนย้ายฝีมือแรงงาน รวมทั้งการเกิดขึ้นของการสร้างเครือข่ายความร่วมมือในระดับมหาวิทยาลัยและในระดับภูมิภาค ซึ่งแน่นอนว่าหากมีการเตรียมความพร้อมที่ดีย่อมทำให้มหาวิทยาลัยบุคลากร นักศึกษาของไทยสามารถก้าวเข้าสู่การเปลี่ยนแปลงและพร้อมและเรียนรู้ที่จะก้าวไปสู่การพัฒนาและการแข่งขันได้ในอาเซียนได้อย่างมั่นใจได้ในอนาคตได้อย่างแน่นอน

รายการอ้างอิง

- ปิติ ศรีแสงงาม. (2556). *เตรียมรับ ขยับรุก ทุกวัย ไทย-อาเซียน*. กรุงเทพฯ: บ้านพระพิธัย
- พัชรพล วังสนัญสินและคณะ. (2555). *โครงการวิจัยการพัฒนาบุคลากรและผลิตภาพบุคลากรเพื่อรองรับการเปิดเสรีอาเซียน*. กรุงเทพฯ: ศูนย์บริการวิชาการแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- มติชนสุดสัปดาห์. (2555). *อุดมศึกษาไทยสู่ประชาคมอาเซียน โอกาสหรือภัยคุกคาม*. มติชนสุดสัปดาห์, 35 (12653), 1-8.
- ว. อำพรธม (บรรณาธิการ). (2555). *การศึกษากลไกการขับเคลื่อนการสร้างประชาคมอาเซียน*. กรุงเทพฯ: แสงดาว
- ศิริเชษฐ์ สังฆะมานและคณะ. (2555). *งานวิจัยโครงการเตรียมการรองรับการเคลื่อนย้ายของแรงงานสู่การเป็นประชาคมอาเซียนหน้า*. กรุงเทพฯ: กระทรวงแรงงาน
- ศูนย์วิจัยกสิกรไทย. (2556). *การศึกษาไทย: โอกาสและความท้าทายภายหลังการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน*. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก: <http://www.ksmcare.com/Article/82/27813> (วันที่ค้นข้อมูล: 18 เมษายน 2557).
- สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. (2553). *ยุทธศาสตร์อุดมศึกษาไทยในการเตรียมความพร้อมสู่การเป็นประชาคมอาเซียนในปี พ.ศ. 2558*. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัดบางกอกบล็อก
- สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. (2556). *การศึกษา: การสร้างประชาคมอาเซียน 2558*. กรุงเทพฯ: สำนักความสัมพันธ์ต่างประเทศ
- _____. (2556). *โครงการศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนากลยุทธ์ความร่วมมือด้านการศึกษาระหว่างประเทศไทยและประเทศเพื่อนบ้าน*. กรุงเทพฯ: สำนักความสัมพันธ์ต่างประเทศ
- เอกสารอัดสำเนา, *เอกสารประกอบการสัมมนาโครงการสัมมนาทางวิชาการเรื่องผลกระทบ ทางเลือกและทางออกเกี่ยวกับการเลื่อนเปิด-ปิดภาคเรียนของสถานศึกษาที่มุ่งเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียน*. วันพุธที่ 26 กันยายน 2556 ณ ห้องประชุมศาสตราจารย์กิตติคุณ คุณดวงเดือน พิศาลบุตร คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- Topuniversities, *อันดับมหาวิทยาลัยไทยในอาเซียน*. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก: <http://www.topuniversities.com/university-rankings/asian-university-rankings/2013> (วันที่ค้นข้อมูล: 18 เมษายน 2557).